

formaten en duurzame uitvoeringen? Een houten paneeltje kan wel tegen een stootje. Wellicht wou de Rijksmaarschalk de werkjes in betere tijden te gelde maken.

Alford was er al een poos naar op zoek. Vandaar zijn frustratie toen hij voor de zoveelste keer bot ving. Via de Belgische consul in Washington had hij een zoekspoor uitgezet waarvoor hij naar België en Nederland keek. Na maanden wachten kreeg hij twee alinea's 'nietszeggende informatie'. Waarop hij het hele mailverkeer in zijn boek kwakte.

GROT VAN ALADDIN

Dat de onderzoeker de vraag aan de Belgische instanties had voorgelegd, verbaasde. *Madonna met kind en engel* kwam weliswaar uit de collectie van de Belgische verzamelaar Emile Renders, de meeste vermoedens wезen toch een andere kant uit. Bij getuigenverhoren vlak na de oorlog hadden twee getrouwen van Göring in detail uitgelegd hoe het paneeltje zijn weg naar Amerika had gevonden, zoals zo veel soldatentrofeeën.

De eerste getuige was Walter Andreas Hofer, jarenlang de inkoper van Göring. Hij was verantwoordelijk voor de uitbouw van de collectie die de Rijksmaarschalk in Carinhall had ondergebracht, 65 kilometer ten noordoosten van Berlijn. Tegen het eind van de oorlog bestond ze uit 1.375 schilderijen, 250 beelden, 60 tapijten en 200 antieke meubelstukken. Zoals een Nederlandse kunsthandelaar uit die tijd zei: 'Kreeg je Hofer over de vloer, dan wist je dat niet zo veel later Göring zou komen.'

Zelf zakte hij zelden naar België af tijdens de talrijke snipperdagen aan het front. Hofer wel, die wist maar al te goed waar de lekkere hapjes zaten. De deal met Emile Renders over *Madonna met kind en engel* had hij na maanden in hoogsteigen persoon afgerond.

De tweede getuige was Görings trouwe knecht Robert Kropp, in dienst sinds 1933. Die vertelde hoe zijn baas eind april 1945, toen de Russen in aantocht waren, Carinhall had opgeblazen. Maar niet voor hij de opdracht had gegeven zijn kunstcollectie op treinstellen te laden en naar Berchtesgaden te brengen. Daar werd ze in een ondergrondse spoorwegtunnel geparkeerd – de Grot van Aladdin, zoals de Amerikanen het noemden bij hun ontdekking, een paar dagen later.

Kropp wist nog te melden dat de familie zich had teruggetrokken in Schloss Fischhorn, in het Oostenrijkse Zell am See. Vandaaruit liet Göring weten dat hij zich wou overgeven. Van de Amerikanen kreeg hij een gratis shuttledienst naar het legerkamp van Augsburg, waar hij zich ter beschikking moest houden van zijn ondervragers. IJdel-tuit als hij was, begon hij te prakkiseren over hoe hij met de grootst mogelijke waardigheid de confrontatie kon aangaan met de Amerikaanse opperbevelhebber, Dwight D. Eisenhower. Als iemand voor hem extra hemden, proper ondergoed en zijn meest imponerende uniform, zijn Bismarck-rok-kostuum, ophaalde, dan zou hij in ruil een belangrijk kunstwerk schenken.

Tegen het eind van de oorlog bestond Görings collectie uit 1.375 schilderijen, 250 beelden, 60 tapijten en 200 antieke meubelstukken

Eisenhower zou nooit komen, het kunstwerk wel. Enkele dagen later werd het afgeleverd, in een handdoek gewikkeld als was het het Jezuskind zelf. Majoor Kubala nam het in ontvangst. Volgens Kropp en Hofer ging het om de *Madonna met kind en engel*. Het was het begin van een *comedy of errors*.

NIKS MEE TE MAKEN

Wat later, eind mei, kwamen drie Amerikaanse Monuments Men - die jacht maakten op naziroofkunst - op het idee een bezoeker te brengen aan Schloss Fischhorn. Een juiste ingeving, want het team kwam terug met zes hoogwaardige stukken: een reeks van vier Memlings met engelen en twee andere versies van *Madonna met kind*. Daarmee was de verwarring compleet. Terwijl Görings echtgenote Emmy, een beroepsactrice, bittere tranen weende, schreef kapitein Anderson een ontvangstbewijs. Volgens het verslag deed hij dat niet op naam

'omdat hij de ene kunstenaar niet van de andere kon onderscheiden'.

In een bui van stoutmoedigheid vroeg België in 1952 aan de VS om het werk terug te krijgen. Niet dat er een vindplaats in het vizier was, maar misschien hadden de Amerikanen wel een idee. Dat bleek niet zo. Tijd hadden ze des te meer. Het Bundesarchiv in Koblenz bezit een reconstructie die via de Amerikaanse ambassade in Bonn was afgeleverd en de datum 29/7/1957 draagt. Daarin wordt met grote stelligheid betoogd dat het er bij de overgave van Göring enigszins anders aan toeging, en dat het schilderij in kwestie zich overal kon bevinden, behalve in Amerika.

In die nieuwe versie zou Göring in ruil voor zijn gala-uniform niet de Memling van Renders hebben geschonken, maar een *Madonna met kind* van de Franse familie Rothschild. In zijn logboek had majoor Kubala klaarblijkelijk geschreven dat hij 'de *Madonna* van Memling' in ontvangst had genomen, 'vermoedelijk buitgemaakt in Frankrijk'. En de Memling van Rothschild was al eind 1945 teruggegeven aan de rechtmatige eigenaar in Parijs. Versta: wij hebben dit netjes opgelost.

Alle schilderijen die in Schloss Fischhorn in beslag waren genomen, worden vervolgens ijzingwekkend precies geïdentificeerd. De Memling van Renders is er niet bij. Allicht zoek geraakt, suggereerden de Amerikanen. In Mautersdorf bijvoorbeeld, waar ook de juwelen van Emmy Göring werden gestolen, of in Zell am See – twee plaatsen in Oostenrijk. Verder niks mee te maken.

In het archief van Koblenz ligt ook een brief waarin de grote baas van de Duitse restitutedienst zijn licht op de zaak laat schijnen. Hij twijfelt er niet aan dat Göring de Memling van Renders geschonken heeft, aangezien diens rechterhand dat zelf heeft beweerd. Anderzijds vindt hij de bewijsvoering van de Amerikanen zo overtuigend dat hij niet anders kan dan er zich bij aan te sluiten. Zijn redenering is dus samen te vatten als: jaja, maar neenee.

Boven: Hermann Göring (zittend) met zijn inkoper, Walter Andreas Hofer (links). ARCHIVES DES MUSEES NATIONAUX

Onder: Göring met neefje Klaus op de zolder van buitenverblijf Carinhall, waar hij zijn collectie had ondergebracht. BELGA